

BOŻE NARODZENIE NA WARMII I MAZURACH

Święta Bożego Narodzenia na Warmii to czas bogaty w tradycje ludowe świąt roku obrzędowego.

Na wsi warmińskiej trwały od Wigilii Bożego Narodzenia do Trzech Króli i nazywane były **godami** lub **godnimi świętami**.

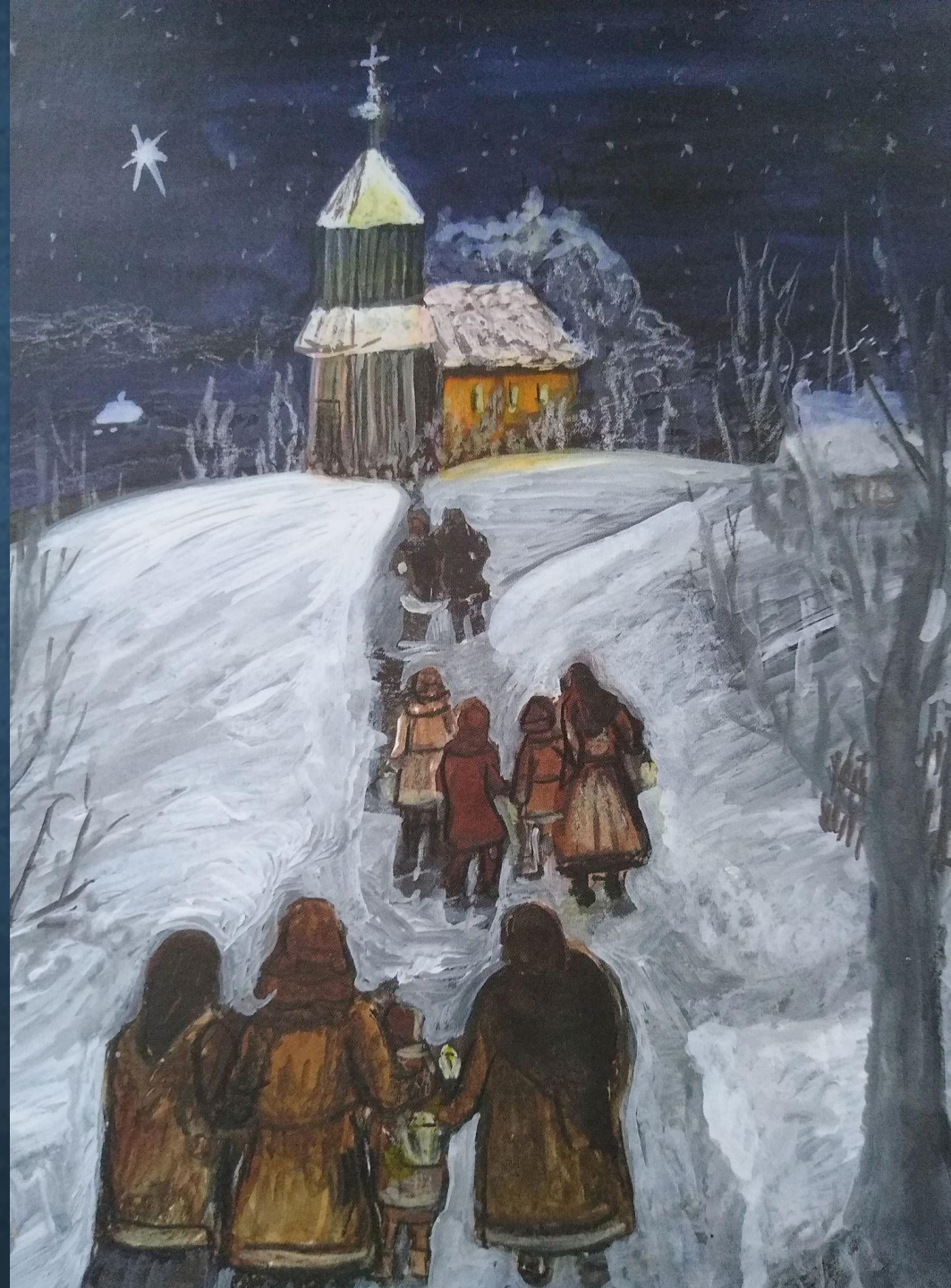
Okresem poprzedzającym Boże Narodzenie był

Adwent łac. *nadejście*

Adwent trwał 4 tygodnie i był czasem przygotowań do Świąt Bożego Narodzenia. To okres wyciszenia i uspokojenia.

Mieszkańcy Warmii codziennie udawali się do kościoła na roraty. Każdy z nich przynosił ze sobą świecę, symbol Maryi, która w czasie adwentu „niesie w łonie” Chrystusa, określanego mianem „prawdziwej światłości”.

Adwent był czasem pieśni i oracji religijnych.

WIENIEC ADWENTOWY

W okresie Adwentu mieszkańcy Warmii przygotowywali wieniec adwentowy, który wieszali pod sufitem w chałupie.

Wieniec ten symbolizował koronę Zbawiciela.

Zwyczaj strojenia wieńca przywędrował z Niemiec i pojawił się na Warmii dopiero w latach trzydziestych XX wieku.

***ZILJA* – 24 GRUDNIA**

Wigilia, dawniej *zilja* rozpoczynała okres zwany godami.

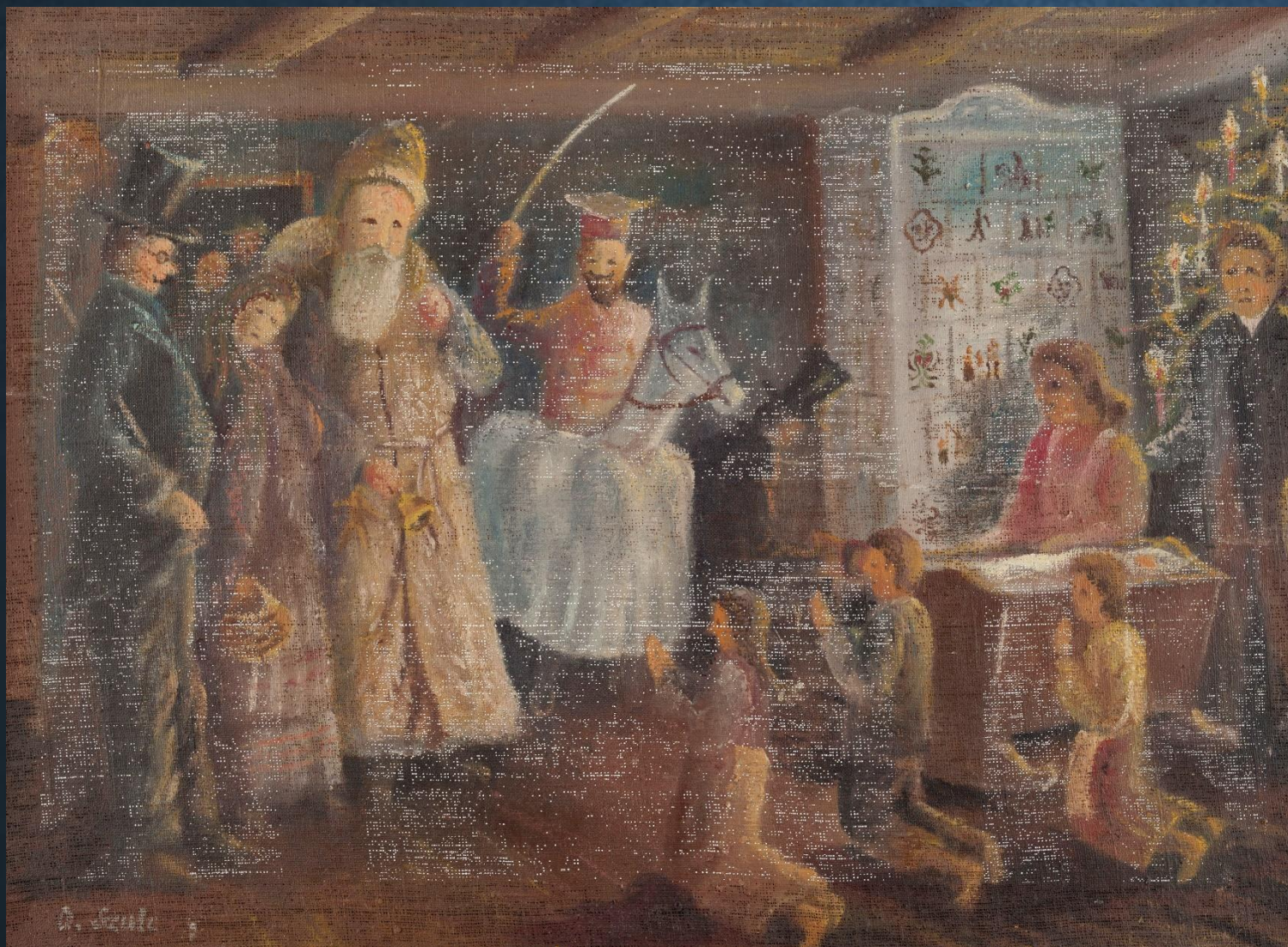
W tym dniu nie przestrzegano postu. Potrawy wieczerzy wigilijnej były potrawami mięsnymi. Na stół oprócz razowego chleba i słodkości (tzw. kuchy i bombony) często trafiała pieczona gęś i kielbasa.

Do 1820 roku w domach stawiano snop zboża, który był dekoracją świąteczną i miał zapewnić urodzaj w nowym roku.

Wierzono, że w noc wigilijną do domowników przychodzą dusze zmarłych członków rodziny. Posypywano wówczas piaskiem podłogę by ujrzeć następnego dnia ślady ich duchów.

Do 1945 roku nie znano zwyczaju łamania się opłatkiem, jak również zwyczaju chodzenia na pasterkę. Na mszę do kościoła udawano się dopiero o poranku następnego dnia.

W dzień Wigilii przychodzili do gospodarzy kolędnicy, zwani sługami z szemlem. Wesoła grupa chłopców poprzebierana za kominarza, muzykanta czy śmierć na czele z szemlem wędrowała po warmińskiej wsi od chaty do chaty by wręczyć dzieciom prezenty. Po otrzymaniu datków, cały orszak z hałasem odchodził do następnego domostwa.

SZEMEL

Szemel to chłopiec przebrany z białego konia, którego głowa była wystrugana z drewna i osadzona na dość długim kiju. Często pełnił funkcję Mikołaja i rozdawał dzieciom prezenty, gdy te poprawnie odmówiły modlitwę.

BOŻE NARODZENIE - 25 GRUDNIA

To czas świętowania i odpoczynku.

Dawniej na Warmii w tym okresie nie należało wykonywać wszelkich prac w gospodarstwie ponieważ mogło to spowodować nieszczęście na domowników.

Na obiad podawano groch by zapewnić powodzenie i urodzaj w Nowym Roku.

Tego dnia rozpoczynały się tzw. *Dwunastki*. Starsi warmiacy wiązali z tym okresem wróżbę dotyczącą pogody. Od pierwszego święta pogoda kolejnych dwunastu dni wyznaczała aurę poszczególnych miesięcy nadchodzącego roku.

Był to okres kolędowania. Po domach chodziły grupy przebierańców przyodziane w długie płaszcze, korony i maski na twarzach. Na Warmii kolędników tych nazywano *rogolami*.

ROGOLE

Grupa kolędników przebrana za maskary zwierzęce.

Nazwa pochodzi od zwyczaju częstowania przybyłych rogalikami.

Wśród rogoli najczęściej spotkać można było niedźwiedzia, bociana i kozę. Zwierzęta te symbolizowały siły przyrody i płodności.

Kolędujący rogole przynosili domownikom życzenia świąteczne i pomyślność na przyszły rok

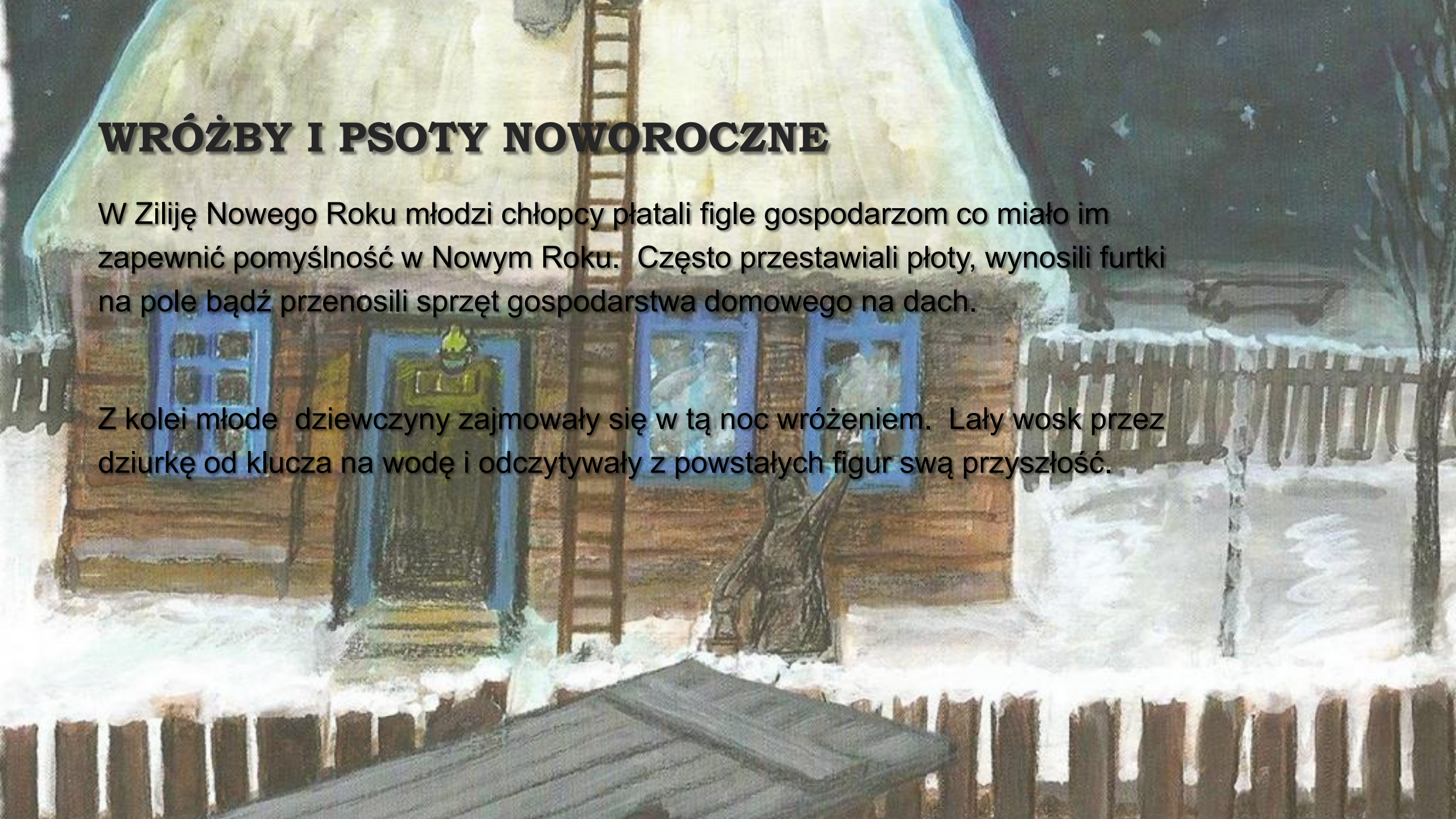
ZILJA DO NOWEGO ROKU

Czyli wigilia Nowego Roku to wieczór poprzedzający nadejście nowego roku.

Gospodyni piekła wówczas specjalne ciasto obrzędowe, zwane **NOWOLATKIEM**, często w formie figurek wyobrażających zwierzęta gospodarskie, ptactwo, kłosy żyta co miało zapewnić dobytкови zdrowie i dobry chów w nadchodzącym roku.

Gotowano także **BREJĘ**, gęstą potrawę z mąki żytniej i wody, którą podawano w głębokiej misce ze skwarkami w środku.

The background is a painting of a snowy night scene. It features a wooden house with a steep, snow-covered roof. A wooden ladder leans against the side of the house. The house has several windows with blue frames, some of which appear to have figures inside. In the foreground, there is a wooden fence made of vertical posts. The ground is covered in snow, and there are some dark, bare trees in the background under a dark sky with falling snow.

WRÓŻBY I PSOTY NOWOROCZNE

W Ziliję Nowego Roku młodzi chłopcy płatali figle gospodarzom co miało im zapewnić pomyślność w Nowym Roku. Często przestawiali płoty, wynosili furtki na pole bądź przenosili sprzęt gospodarstwa domowego na dach.

Z kolei młode dziewczyny zajmowały się w tą noc wróženiem. Lały воск przez dziurkę od klucza na wodę i odczytywały z powstałych figur swą przyszłość.

Literatura:

A. Szyfer, Zwyczaje , obrzędy i wierzenia Mazurów i Warmiaków, Olsztyn 1975.

I. Lewandowska, E. Cyfus, *Elementarz gwary warmińskiej – Wierzenia, zwyczaje i obrzędy*, Barczewo 2014.

J. Chłosta, Doroczne zwyczaje i obrzędy na Warmii, Olsztyn 2009.

Fotografie ze zbiorów Archiwum Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie

Ilustracje Anna Rok pochodzą z *Elementarz gwary warmińskiej – Wierzenia, zwyczaje i obrzędy*

